

Kõnnivad köiel ja hoiavad kätt

Sven Karja vestleb Tartus teatrikunstnik **Iir Hermeliini** ning moeloojast kostüümikunstniku **Jaanus Vahtraga**, kel valmisid Vanemuises tööd lavastustele "Jacques ja tema isand" ning "Laulatus".

Teatrikunstniku amet paistab meie kunstnikkonna hulgas kujunevat järjest prestiižikamaks - teatris on hiljaaegu debüteerinud Raoul Kurvitz, Jaanus Orgusaar, Agu Piit. Sina, Jaanus, olid vist esimene moekunstnik, kes hakkas pidevalt ka teatrikostüüme tegema?

Jaanus: Ei, esimene oli Anu Samarüütel, eks neid ole rohkemgi olnud. Mina tulingi tegelikult Anu asemele, sest Mati Unt otsis endale parajasti uut kostüümikunstnikku. Otsene soovitaja oli Lii Unt. Mäletan veel, kuidas ma käisin esimest korda Draamateatris Mati Undi toas.

Teatrid tahavad eksperimenterida, otsivad endale uusi inimesi, kes ei kuuluks teatrikunstnike liitu. Muidugi on prestiižikas osaleda üldises kultuurielus. Need moeasjad on rohkem ava-

Iir Hermeliin

(s 1973)

1991 Kopli kunstikeskkool
1991-97 Eesti Kunstiakadeemia lavastuskunsti osakond

1994-95
moekunsti osakond

1994-95 Eesti Humanitaarinstituudi vabakuulaja

1997-98 Praha Näitekunstiakadeemia lavastuskunsti osakond

Alates 1997 EKA magistriõpe

Kujundanud lavastusi Linnateatris, Eesti Draamateatris, Eesti Televisioonis, Vanalinnastuudios, Rakvere Teatris, Vanemuises, Von Krahli Teatris, Värskoimad

hoida" – koos lahti arutada mu kostüümijoonis, rääkida rahulikkult tema personaalse karakteri materjalist. Ja iga näitlejaga tuleb eraldi tegeleda. Talle tundub, et see kasvab temast endast välja, ja esimeses kostüümiproovis ei ole ebameeldivat üllatust.

Ega mina või sina ei paneks ju ka selga suvaliselt mulle poest ostetud rõivast – nagu lapsepõlves, kui sünnipäevapakikesest koorus välja kleidike. See lihtsalt tundub võõras. Näitlejal on täpselt sama asi.

Jaanus: Teatrikunstnikus peab olema palju diplomaati, lobi-töö tegijat. Näitlejad ei andesta sulle, kui sa neist lihtsalt üle sõidad.

Iir: Vägagi vabalt võib juhtuda, et kolmandal etendusel üks näitlejale mitte meeldinud kostüüm kogemata ja täitsa-absoluutselt-vägagi juhuslikult põleb ära... Ja see on paraku nii pagana arusaadav. Sa pead olema oma

rahaluugid, kõik materjalid saavad taskukohaseks, kas eesti teatrikunstnike tase tõuseks plahvatuslikult?

Jaanus: Ei tõuseks, pigem vastupidi. Kooli ajal käisime Soomes, kus kunstnikul on meeletud võimalused. Niimoodi kängub iga-sugune loominguiline potentsiaal, ajud kasvavad rasva. Küll aga loevad tehnilised oskused ja valdkond, kus sa eksperimenteerid. Uus meedia nõuab uusi võimalusi.

Iir: Igatsortti asju saab teha näiteks penoplastist. Mina olen teinud ühe tüki puhtalt eriti odavatest kilelistest materjalidest.

Jaanus: See sunnib otsima novaatorlikke lahendusi. Muidu minnakse lihtsalt poodi ja ostetakse tükk tulli või sametit.

Iir: Muidugi võiks soovida paremaid tehnilisi ja ka rahalisi võimalusi. Teatrid ise püüavad küll igati kunstnikule vastu tulla.

trendide, veidrate suundade paljusus. Õnneks ei domineeri Viru tänaval enam seitsme triibuga sportrõivas. Põhjuseks ilmselt suurem avatus, sallivus ja ka teadlikkus, kui oli paar aastat tagasi. Inimesel on tekkinud võimalus ja julgus kanaliseerida oma isiksust läbi riietuse. Võid tunda end sellena, kes sa oled. Tartus on stiilid rohkem eristatud, ma täpselt adun, kes selle lontis kampsuni või radikaalse nahkmanthi taga seisab. Tallinnas on tänavapilt – miljoni põhjuse tõttu – palju segasem ja mitte nii lihtsalt loetav.

Jaanus: Tallinn pakub üht laialt kurnatud trendi, A&G paneb kõik riidesse. Aga kui lähed Skandinaavimaadesse, näed täpselt sama, ikka need kilepüksid ja saapad. Mõningal vaatlemisel märkad, et iga teenager sarnaneb teisega.

teerida, sõltivad endale uusi inimesi, kes ei kuuluks teatrikunstnike liitu. Muidugi on prestiižikas osaleda üldises kultuurielus. Need moeasjad on rohkem avaliku elu sündmused, teater on rohkem kultuurisündmus, kunstniku jaoks võimalus jäädvustada ennast kultuurilukku. Mulle meeldib suhelda teatriinimestega, see on nagu riik riigis, omaette sootsium, siin on teistsugune atmosfäär.

Mina isiklikult ei tahaks elada kogu aeg teatris. Siin majas on tihti kitsas ja alalhoidliku inimesena ma pelgan intriige. Korraga ühte tööd tehes ma ajan ainult oma asja ja tilbandan teatrites küllalt suurte vaheaegade, nii ei jõua ma ka neid väga ära tüüdata, kellele näiteks minu persoon ei sobi.

Teatrikunstnik sõltub tugevasti ühelt poolt lavastajast...

Iir: Sa ise valid ju lavastaja, ise valid tüki, öeldes: jah, ma teen selle – nii on kõik perfektses kooskõlas. Ain usaldab kõiki kriisisusi ja veidrusi, mis ma välja pakun, meil pole olnud vaja kompromissile minna. Suht harukordne ja enneolematu juhust.

Jaanus: Mina olen teinud kõik oma asjad ainult Matiga ja Mati on jätnud mulle suhteliselt vabad käed.

...teisalt ka näitlejast, kes võib lihtsalt keelduda sinu konstrueeritud kostüümi selga panemast. Mis siis saab?

Jaanus: Sõltub täiesti veenmisoskusest. Kui ta ikka ei pane, olen sunnitud tegema mööndusi. Ma ei saa ju, nui neljaks, talle seda selga suruda.

Iir: Minul on selle kohta lihtne retsept – juba esimeses lugemisproovis tuleb näitlejal "kätt

Kujundanud lavastusi Linna-teatris, Eesti Draamateatris, Eesti Televisioonis, Vanalinnastuudios, Rakvere Teatris, Vanemuises, Von Krahli Teatris. Värskeimad tööd: "Jacques ja tema isand" (Vanemuises), "Sugar" (Rahvusoper Estonias)

Jaanus Vahtra

(s 1974)

1993-97 Eesti Kunstiaкадеemia moekunsti osakond

1993-99 osalemine moenäitustel: "Art Genda" Kopenhagensis, Liiva kaubamaja moeshow "Prospekt", osalemine EKA ja Baltimaade moeshowdel.

1995-99 stilistitöö väljanäetele Stiil,

Anne, Favoriit

1997 osalemine telesaates HYPE, kostüümid Rainer Sarneti filmile "Libarebased ja kooljad"

1998 kostüümikunstniku assistent filmile "Foreign Fields" (Zentropa Production)

1999 - copywriter reklaamifirmas Saatchi & Saatchi

1995 - kostüümid Mati Undi lavastustele "Oleanna", "Taevane ja maine armastus", "Härra Paul", "Lõoke taeva all", "Tipptüdrukud", "Hamlet", "Täna õhta kell kuus viskame Lutsu" Eesti Draamateatris ja Vanemuises

da, et kolmandal etendusel üks näitlejale mitte meeldinud kostüüm kogemata ja täitsa-absoluutselt-vägagi juhuslikult põleb ära... Ja see on paraku nii pagana arusaadav. Sa pead olema oma olemuselt otsatult sotsiaalne. Aga see on vahel nii väsitav.

Kas teile meeldiks kujundada nn ajastutükke?

Iir: Sõltub, mida selle "ajastutüki" all mõelda. Kindlasti ei taha ma maha kopeerida mõnd lehekülge Erika Thieli kostüümiajalooramatust, vaid eelkõige anda aastal 2000 elava inimese pilk ja kommentaar tolele ajastule. Nii mängida ajastu idee ja vormiga on minu meelest oluliselt huvitavam kui kujundada laval tänapäeva. Ma teen praegu "Jacques'is" justkui rokokood, aga sel ei ole mitte mingit pistmist selle klassikalise rokokoovormiga, mis tuhandete raamatute lehtedele on jäädvustunud stiilina. Ometi on laval rokokoolikkus.

Tehes ajaloolist perioodi, ma kajastan pigem ajastu tegelaste mõtteilma läbi enda ja praeguse hetke, kui et ajastu vormi. Ei pea ajastust kramplikult kinni pidama, vaid tundma ära lavastuse iseloomu, õige vormi. Ei saa nii, et kui on Tšehhov, siis paneme lavale mõned suvalised 19. sajandi mööblitükid ja Shakespeare'i puhul automaatselt 16. sajandi jäljendid. See on arg lähenemine. Minu jaoks on ajastu pigem väga isiklik impressioon, mis on takerdunud mällu läbi lõputult erinevate allikate. Ja see mulje võib olla mis kujul tahes – värv, faktuur, vorm või pagan teab mis.

Jaanus: Ajastutükk lähaks teatritele ka väga kulukaks, kui seda tõesti hästi teha.

Aga oletame, et eesti teatritele avanevad mingid taevased

lähed... Skandinaavimaadesse, näed täpselt sama, ikka need kilepüksid ja saapad. Mõningal vaatlemisel märkad, et iga teenager sarnaneb teisega.

Iir: Muidugi võiks soovida paremaid tehnilisi ja ka rahalisi võimalusi. Teatrid ise püüavad küll igati kunstnikule vastu tulla. Minu tükki õmblesid Vanemuise õmblejad nurisemata hiigelsuure kogu lavapinda katva narmasvaid ba valgust puuvillakangast. Ja näitlejad sumpavad selles pahkludeeni sees. Imeline! Aga muidugi oleks lihtsam olnud see kuskilt teisest maakera otsast miljoni eest osta.

Jaanus: Meie tükki oli mõeldud lavatäis tehismuru, aga sellest tuli loobuda, kuna see tekitas allergiat, näitlejad olid kõik korpas. Mina tahaks rohkem näha külma valgust, olen tüdinunud sellest määrdund kollasest.

Millisena paistab kunstnikusil-

“ Mulle meeldib ennast tsiteerida.”

Jaanus Vahtra

male meie tänavapilt?

Jaanus. See on ajast ja arust. Aga mitte nii anakronistlik kui kakskolm aastat tagasi. Kaubandus on lõpuks järele jõudnud. Sa ei pea enam ise mõtlema, midagi kokku otsima, võid lihtsalt usaldada suuremaid kaubamärke. See teeb tänavapildi ühtlasemaks.

Iir: Minu meelest on positiivne praegusel tänaval just stiilide,

Lähete te maitsetut riietajat hurjutama?

Jaanus: Ei lähe. Olen ses mõttes suhteliselt tuim. Pigem ei meeldi mulle kellegi käitumine või siis rüht, mingi rõhutatult lõtv ja matslik olek.

Iir: Kindlasti ei läheks. Tegelikult ma naudin maitsetust. Kui ma kohtan Kopli trammipeatuses korraga samas komplektis kondivaid ussinahkseid pükse ja angoorakasukat, siis üritan selle pildi raudselt oma mällu salvestada. Teatris kardan mina maitsekust nagu tuld, see on jube ohtlik asi, minu meelest peab alati kostüümil või ka kujundusel miski veidrus juures olema. Kahtlustan, et väike, silma kriipiv ebakõla töötab.

Millest saab teatrikunstnik inspiratsiooni?

Iir: Mind inspireerib tüki tekst. Tekst peab esitama väljakutse. Muidu ei hakka tegemagi.

Jaanus: Mina sõltun palju lavakujundusest, kuna ma seda ise ei tee. Tihti olen sunnitud kostüümides muudatusi tegema. Palju varem põhjalikke kavandeid ei saa teha. Teine asi on näitlejate isikud.

Iir: Mina üritan mitte näitlejast endast sõltuda. Kui tüübi järgi teha, hakkab see piirama. Üritan näitlejale tüki karakteri selga sulatada.

Minu viimane avastus ja suur

KAANELUGU

Kõnnivad köiel ja hoiavad kätt

B 3 ➔

armastus on faktuurid. Krohvikrobelised majaseinad, kõrreline hein, krullis kasekoor, sakris murupind.

Märkan, et üritan neid järjest enam ka oma teatritöodesse sisse tuua. "Õnne, Leenas" heegelpitsist seinad, "Jacques'is" karvane trepp, "Kalmistuklubis" lõputu kogus luuderohu, "Charlotte'is" heinast seinad.

Kõige äärmuslikum katse selles reas on muidugi "Trankvillisaator" Voo Krahlis Teatris, kus tegin miljardist – tegelikult oli neid 578 tk – valgest triiksärgist kogu lavakujunduse ja kostüümid. Väga veider faktuur tekkis ja läbi selle tugev lavastuse atmosfäär. Viimased kostüümid "Jacques'is" ja osaliselt ka "Sugaris" lähevad lavale ilma triikrauda nägemata. Et tekiks huvitavam materjal.

Jaanus: Faktuuriga saab edasi anda õhustikku.

On teil välja kujunenud oma käekiri?

Iir: Ma usun, et mitte. Mul on mingid põhimõtted – mismoodi käsitleda teksti, kuhu panna aktsent jne. Ise ma aga ei tea, kas see lavale on paista. Ma väga loodan, et ei ole. Mind hirmutaks see.

Jaanus: Mind mitte. Mulle meeldib ennast tsiteerida.

Kul peaksite oma teatriloomingut esitlema näituseks, siis mil moel: kavandid, fotod, valmis kostüüm, performance?

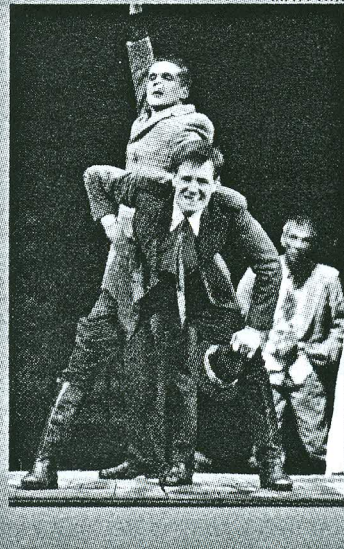
Jaanus: Teatrit on jube raske edasi anda. Ehk hoopis installatsioon, hääel või heli taustaks. Valmis kostüüm riidepuul – see ei töötaks.

Iir: Jube igav, võrreldes päris teatriga! Inimese nahk, silmad, kõnnak on sada korda huvitavam. Ent kui, siis ehk kolmedimensiooniliste fotode läbi?

Jaanus: Mina saan oma am-

TÖÖD LAVAL: Ülal Iir Hermelliin kostüümid Vanemulise "Jacques ja tema isanda" jaoks, all Jaanus Vahtra nägemus Undi lutsuviskamisest Draamateatris.

MATI HIIS

“ Inimese nahk, silmad, kõnnak on sada korda huvitavam. ”

Iir Hermelliin

bitsioone rahuldada moes. Seal on ka kontseptsioonid. Ma vihkan teatrit moelaval – see ei kannu.

Iir: Mina õppisin ka mingil hetkel vahepeal ühe aasta moo-

di. Jube igav oli – teha lihtsalt inimestele riideid. Kuus enam-vähem ühesugust kleiti, et moodustuks terviklik kollektsioon – see tundus veidruseks.

Millistest pakkumistest ära ütleksite?

Iir: Neist, mis ei esita väljakutset. Ja ka neist, mille lavastaja ei tea, miks ta seda tükkki teeb.

Muljed äsjastest Tartu-töödest?

Iir: Rõõm oli teha. Teksti lugesin esimest korda juunis, päike oli kõrge, lesisin võrkiigees, juues siidrit, ja snap! tuli esimene impulss. Hetkel, pool aastat hiljem tundub, et oli õige impulss ja praegu on ta laval. Üsna haruldane juhtum minu praktikas.

Jaanus: Töö tegi keerulisemaks see, et "Laulatus" on raske tekst, Gombrowicz pole väga selgelt adutav. Kui saaks kätte selle kellavärgi-täpsuse nagu Kantori teatris.

Iir: Teatrikunstniku töö on nagu kõndimine köiel. Sina teed oma asja valmis viis kuud enne proovide algust, ehk siis lavastajast palju varem. Ainuke variant hiljem midagi laval muuta on ikka vähemaks visata. Suuri muutusi enam teha ei saa. Kui kujundus on esimest korda laval püsti ja näitlejad selles, alles siis adud, kas see tegelikkuses töötab või ei. Praegu, siin, on mul kergenduse hetk käes – töötab. Kostüümidetailid tahan veel ise oma käega üle käia. Lähen täna veel saapaid üle värvima.

Jaanus: Kus sa seda teed?

Iir: Etenduse ajal väikse maja lava taga.